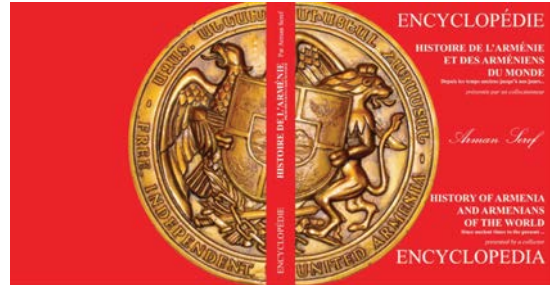

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԵՒ ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՍԲ *Հեղինակ՝ Արման ՇԵՐԷՖ*

Արի ԹՕՓՈՒԶԻԱՆԵԱՆ

Մեր պոլսահայ հայրենակիցը, Արման ՇԵՐԷՖ, կեանքի նպատակ ըրած է օտարներուն ներկացնել հայ ժողովուրդն ու անոր բերած նպաստը քաղաքակրթութեան՝ հրատարակելով արտակարգ հանրագիտարան մը: Անոր մէջ գետեղած է նամակադրոշմներու, բացիկներու, թղթադրամներու, բաժնետուղթերու եւ անցագրերու իր ընդարձակ հաւաքածոյին նկարները, իւրաքանչիւրին կցելով պատմական բացատրութիւն մը՝ անզերէն ու ֆրանսերէն լեզուներով: Յանկի մը մէջ արձանագրուած են կարեւոր անձնաւորութիւններու եւ հաստատութիւններու վերաբերող էջերուն թիւերը:

Հայոց նկարագրուած պատմութիւնը կը սկսի Նոյ Նահապետէն, որուն տապանը հանգչեցաւ մեր Արարատ լեռան վրայ, ու կը հասնի մինչեւ համաշխարհային համբաւ վաստկած ժամանակակից հայ արուեստագետներու՝ լուսանկարչութեան, շարժանկարի եւ երգի մարզերէն ներս: Յաջորդաբար կը ներկայացուին մեր հեթանոսական շրջանի հաւատալիքներն ու պատմութիւնը, քրիստոնէութեան հռչակումը որպէս պետական կրօն, այբուբենի գիտը, Աստուածաշունչի թարգմանութիւնը, Աւարայրի հաւատամարտը, արաբական արշաւանքներու դիմադրութիւնը եւ Կիլիկիոյ թագաւորութեան հիմնադրութիւնը:

Յետոյ ընթերցողին ուշադրութիւնը կը կեդրոնանայ Վենետիկի վրայ, ուր հայ վաճառականներ կայք հաստատած էին, ինչ որ դիւրացուցեր էր հայերէն առաջին գիրքին տպագրութիւնը Յակոբ Մեղապարտի կողմէ, ապա՝ Մխիթարեան Միաբանութեան հաստատումը մօտակայ Սուրբ Ղազար կղզիին վրայ, ուր անգլիացի նշանաւոր բանաստեղծ Լորտ Պայրըն եկեր էր հայերէն սորվելու:

Բնականաբար տեղ տրուած է 24 Ապրիլ 1915-ին տեղի ունեցած մեր 600 մտաւորականներու ձերբակալութեան, աքսորին, եւ յաջորդող հայոց Յեղասպանութեան: Յիշուած են իւելագարած Կոմիտաս Վարդապետը, եւ նահատակուած բանաստեղծներ Միամանթօն, Դանիէլ Վարուժանը եւ Ռուբէն Սեւակը: Նկարագրուած է Մուսա Տաղի հերոսական դիմադրութիւնը եւ բնակչութեան ազատումը ֆրանսական նաւատորմին կողմէ: Մարդկութեան դէմ

գործուած այս ոճիրը դատապարտող օտար անձնաւորութիւններուն մասին ալ տեղեկութիւն հայթայթուած է, որոնցմէ էին անգլիացի Դերկոմս Պրայս, նորվեկիացի երկրախոյզ ու դիւանագետ Ֆրիտեռֆ Նանսէն – որ *Նանսէնեան անցագիրը* ստեղծեց գաղթականներուն համար, Միացեալ Նահանգներու Դեսպան Հենրի Մորկընթաու, ու գերմանացի հովիւ Եոհաննէս Լեփսիուս: Իսկ որբերը հաւաքուած ու պատսպարուած էին ամերիկեան, գերմանական ու ֆրանսական միսիոնարական հաստատութիւններու կողմէ:

Թուրք ներխուժողներու դէմ մղուած Սարտարապատի յաղթական ճակատամարտին արդիւնքը եղաւ ճիշդ հարիւր տարի առաջ կազմուած Հայաստանի Առաջին Հանրապետութիւնը՝ 28 Մայիս 1918-ին: 5 դար պետականութենէ զրկուելէ ետք, հայերը շրջաբերութեան դրին ազգային անցագրեր, նամակադրոշմներ ու թղթադրամներ՝ պատրաստուած Փարիզի Շասըփօ տպարանին մէջ: Խորհրդային Հայաստանը գոյութիւն առաւ 29 Նոյեմբեր 1920-ին, իսկ 70 տարի ետք, Խորհրդային Միութեան փլուզումին յաջորդեց հայկական Երրորդ Հանրապետութեան հռչակումը՝ 21 Սեպտեմբեր 1991-ին:

Վերոյիշեալ բոլոր պատմական դէպքերը նկարներու միջոցով յիշուած են այս մեծածաւալ հատորին մէջ, առանց մոռնալու նշանաւոր հայերը, որոնք իրենց հետքը ձգած են համաշխարհային պատմութեան մէջ: Այդ հոյիւն մաս կը կազմեն Յովհաննէս Այվազովսկի, Ժան Գառզու եւ Մարտիրոս Սարեան նկարիչները, գիտնականներ՝ Իկնասի Լուքասիեիչ եւ Վիկտոր Համբարձումեան, առաջին գունաւոր հեռուստացոյցի հնարիչ Յովհաննէս Ադամեան, նաեւ նշանաւոր ՄԻԿ ռազմական օդանաւերու հայր Արտեմ Միկոյեան: Չեն մոռցուած Զօրավարներ Անդրանիկ Օզանեան եւ Ալեքսանդր Սուվորով, գրագետ Ռիլեամ Սարոյեան, աշխարհահռչակ երաժիշտ Արամ Խաչատուրեան, ո՛չ ալ բացառիկ գործարարներ՝ Ալեքսանդր Մանթաշով, Գալուստ Կիւլպենկեան եւ Նափոլէոն Պիլիպեան:

Այս կոթողական հանրագիտարանին զինն է 84 եւրօ, առաւել առաքման ծախսը: Զայն կարելի է ձեռք ձգել դիմելով հետեւեալ հասցէին. *Les Amis de Vahan Tekeyan*, 96 rue de la Pagère, 69500 Bron (France). Courriel : arman.seref@orange.fr . Tél. +33 6 07 45 25 74.